

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Пелагия Михайлова Терзийска, ЮЗУ „Неофит Рилски”

на дисертационен труд на тема на тема: „СЪВМЕСТНО УЧЕНЕ И МЕЖДУЛИЧНОСТНО ОБЩУВАНЕ НА УЧЕНИЦИ С НАРУШЕНИЯ ОТ АУТИСТИЧНИЯ СПЕКТЪР В СРЕДНОТО УЧИЛИЩЕ”, за получаване на образователната и научна степен „доктор” в Професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Автор: ВАРВАРА ГРИГОРИОС СТАВРОПУЛУ

Научни ръководители: ПРОФ. Д-Р ЦАНКА ПОПЗЛАТЕВА

Настоящата рецензия е изготвена на основание заповед № РД-38-403 / 13.07.2022 г.. на ректора на СУ „Св. Климент Охридски“, както и на решение на научното жури по процедурата.

Общо представяне на процедурата и докторанта

Процедурата и представеният комплект от документи е съобразена с Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет.

Варвара Григориос Ставропулу е редовен докторант с обучение на английски език в катедра „Специална педагогика“, Факултет по науки за образованието и изкуствата на СУ „Св. Климент Охридски“.

В периода 2011-2012 е студент в МП "Специална педагогика" с обучение на английски език във Факултет по начална и предучилищна педагогика на Софийския университет. Дипломната теза, която успешно защитава е “Гледната точка на специалните учители от средното училище към включване на учениците с умствена изостаналост в масовото училище“

Образованието, което получава докторант Ставропулу в Солун - Университет Аристотел и Университет Македония, в който посещава семинари по специално образование, както и магистърската програма в Софийски университет й дават възможност да работи като специален учител по гръцки език в различни средни училища в Гърция. Натрупаният опит от практическата й

работа се допълва от изучаването на жесто-мимичен език и брайловата система, за което получава през 2011 сертификат.

Интересът към проблемите на специалното образование Варвара Ставропулу доказва чрез продължаване на обучението си в третата степен на висше образование, като докторант по специална педагогика в СУ, както и чрез избора на темата за дисертационния труд.

Актуалност на тематиката

Промените в образователната система, включително в образованието и подкрепата на децата с нарушения от аутистичния спектър изискват ефективни действия, които да подпомогнат пълноценното им приобщаване, както в средата на типичните им връстници, така и в обществото.

Важно условие за ефективното реализиране на приобщаващия процес е осигуряването на по-добра учебна среда, създаването на сътрудничество и партньорство със семейството на детето, повишаване на мотивацията и подобряване на отношението на учителя към приобщаването на детето с нарушения от аутистичния спектър в училището и обществото. В този контекст разработването на въпросник фокусиран върху нагласите на учителите относно приобщаващото образование на ученици с РАС, разкриването на факторите, които влияят на тези нагласи и на учителските знания и умения за прилагане на конкретни стратегии в тази посока е от съществено значение. Това обуславя значимостта и актуалността на темата на дисертационното изследване. Подобро разбиране на факторите, които влияят на отношението на учителите към децата с РАС и съвместното им обучение с типичните им връстници предполага по-висока ефективност при посрещане на потребностите на децата от АС и техните семейства.

Представяне на труда и оценка на съдържанието

Представеният за рецензиране дисертационен труд съдържа 176 страници основен текст, 24 страници списък на литературните източници, посочени на английски език, сред които и публикации на гръцки автори, както и 7 страници

приложение. В рамките на 2 страници са представени научните приноси и заглавията на публикациите на докторант Варвара Ставропулу, а на 5 страници списък на таблиците и графиките.

Дисертационният труд е структуриран във въведение, 5 глави и заключение.

Във въведението вниманието се насочва към образователните реформи, които имат положително въздействие върху учениците със специални образователни потребности, към приобщаването на деца с разстройство от аутистичния спектър в масовото училище и значимостта на приемането на приобщаващото образование от учителите. Подчертава се необходимостта от изследване на техните възгледи и нагласи, тъй като те до голяма степен определят дали философията на приобщаващото образование за ученици с РАС ще бъде успешно приложена. Обосновава се накратко актуалността на избраната тема като се изтъква, че първата и най-важна стъпка за приобщаване по най-ефективния начин на тези ученици в обществото е да се предложат оптимални възможности на децата с РАС, което изисква промяна в нагласите на учителите.

На основата на анализа на проучени литературни източници и запознаване с резултати от изследвания на различни автори докторант Ставропулу прави преглед на възникването на термина „аутизъм“, посочва основни характеристики идентифицирани при лица с аутизъм и диагностични критерии, представя изследвания на възможните причини за това разстройство, подчертава хетерогенността на групата хора с аутизъм, както на ниво различна тежест, така и на ниво различни прояви в индивида и въвеждането на концепцията за разстройство от аутистичния „спектър“. Специално внимание се отделя на най-новата версия на Диагностично-статистическия наръчник за психични разстройства (DSM-5, 2013), в която се използва този термин и която отразява „научния консенсус, че предишните отделни разстройства, като тези, представени в DSM-IV, всъщност са едно състояние с различна степен на тежест на симптомите“, диагнозата трябва да следва стандартите DSM-5

Преходът от специално образование към приобщаващо образование, както и неговата философия са представени в глава втора, включително констатации

от различни изследвания по отношение специфики на приобщаващото образование на ученици с РАС и проблеми на учителите в масовите училища провокирани от липса на необходимото им обучение и подкрепа, за да осигурят адекватна помощ на такива ученици. Внимателният преглед на съответната литература дава основание на докторант Ставропулу да обобщи, че децата с аутизъм имат значителни социални ползи от пълното си интегриране в масовото училище, като за целта е необходимо осигуряването на по-добра учебна среда и предлагането на образователни програми, които са индивидуални и засягат функционалните способности в класовете на масовото училище.

Литературният обзор по отношение на факторите - социални, поведенчески и мултикултурни, влияещи на включването на аутистични ученици в общия клас с типично развиващите се връстници и ролята на учителите в този процес е направен в трета глава. Подчертава се значението на обучението на учителите – масови и специални, работещи с ученици с нарушения от аутистичния спектър, за повишаване на осведомеността им за РАС, за значително подобрене на поведението в класната стая на учениците и намаляване на стреса на учителите. Разкриват се схващания на различни автори за същността и ролята на интервенции, базирани на поведенческо-аналитичния подход, на интервенции, основаващи се на натуралистично-аналитичния подход и на такива, които са базирани на взаимодействието с връстниците. Обобщава се, че разбирането на трудностите на децата с аутизъм и възможността за дискусия и свободен обмен на мнения и опит е крайъгълният камък на успеха на всяка програма за интервенция на връстници. Прегледът на литературата е позволява на докторант Ставропулу да констатира, че някои изследвания показват по-положително отношение на специалните учители към интеграцията, докато в други е вярно обратното.

Това дава отражение върху определяне на научното поле на емпиричното изследване и научната теза, което е направено в глава 4 „Методология на изследването“. В нея коректно са посочени цел, хипотези и задачи, както и подходящ инструментариум за количествено изследване, за определяне на извадката от учители за събиране на първична информация и съответните

методи за статистическа обработка. Стандартизираният въпросник е разпространен в средните училища с общо и специално образование в префектура Пела и е попълнен от общо 62 учители - масови и специални. Въпросник се състои от две части. Първата част (част А) включва демографски данни на извадката и се състои от 11 въпроса, а втората част (част Б) се състои от комбинация от три стандартизирани въпросника (скала), които добре са описани от докторанта.

За целите на изследването и проверка на хипотезите в изследването се дефинират независими и зависими променливи. Операционализирани са основните понятия, свързани с тези променливи.

Анализът на получените резултати е представен в 6 глава, като е направен количествен анализ на демографските данни и статистически анализ по отношение нагласите на учителите към приобщаващото образование на ученици с РАС в общия клас, разкриващ се от анализа на трите фактора от скалата TATIS и от анализа на втория фактор от скалата AIQ. Разкриват се разлики в нагласите на учителите към приобщаващото образование на ученици с РАС според пола, възрастта, образователното ниво, специалността и педагогическия опит на учителите. Направен е анализ и на влиянието на субективни независими фактори, свързани с характеристиките на учениците и подкрепата, която получават, както и анализ на влиянието на знанията на учителите за специфични стратегии и на уменията им за справяне с поведенческите характеристики на учениците върху отношението им към приобщаващото образование на ученици с РАС

Резултатите от анализа разкриват, че възгледите на учителите за интеграцията на деца с РАС се различават, повлияват се от различни фактори - комплекс от обективни и субективни фактори. Установява се, че учителите имат съмнения дали общите часове могат да бъдат модифицирани, така че да отговорят на нуждите на учениците с РАС. Голям процент от участващите учители са загрижени дколко децата с РАС могат в крайна сметка да влязат в общата класна стая и да се интегрират в общата училищна среда. Интересен е фактът, че учителите

показват желание да поемат задачи в контекста на интегрирането на деца с РАС в общообразователното училище (напр. чрез сътрудничество), в крайна сметка поставят под въпрос степента, до която целият процес е осъществим. Докторант Ставропулу обобщава, че това може да означава липса на знания за характеристиките на децата с РАС, за стратегии за справяне, както и непознаване на ефектите от включването на деца с увреждания и специални потребности в общообразователното училище. Изводите от постигнатите резултати са направени по отношение на изследователските хипотези.

Приносите са открити и формулирани в теоретичен и практически аспект.

Преценка на публикациите:

Публикациите са 4 на брой и са по темата на дисертационния труд.

Автореферат

Авторефератът представя адекватно дисертационния труд, но смятам, че би могло по-обобщено да се отрази съдържанието по отделните глави.

Препоръки и бележки към дисертационния труд:

- Да се преодолее формулирането на подточки от 1 или 2 страници. Същите могат да се включат в текста като параграфи от него.
- Дисертационният труд би спечелил, ако в заключението се конкретизират препоръки за подобряване на отношението на учителите – масови и специални, към съвместното учене и общуване на учениците с нарушения от аутистичния спектър в общата образователна среда на средното училище.

Въпроси:

1. В заключението пишете, че „знанията не винаги са достатъчни, тъй като учителите със специални образователни познания често продължават да изразяват негативно отношение към включването на деца с РАС в общообразователното училище“. Кои фактори най-вече провокират това негативно отношение?

2. Какво бихте посъветвали учителите, за да се повлияе положително на нагласите им към приобщаващото образование на учениците с нарушения от аутистичния спектър?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Представеният дисертационен труд, разработен от докторант Варвара Ставропулу отговаря на изискванията, които се предявяват към разработки за придобиването на образователната и научна степен „доктор”.

На основата на очертаните достойнства на труда, на демонстрираното умение за научно изследване на автора, давам положителна оценка и предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Варвара Григориос Ставропулу в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, докторска програма „Специална педагогика“

10.10.2022 г.

РЕЦЕНЗЕНТ:

Проф. д-р Пелагия Терзийска